

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-2-66-48>

УДК 378.148.31:316.77

Сидоренко А.І.

Відокремлений підрозділ «Миколаївська філія
Київського національного університету культури і мистецтв»

Римбу В.Р.

Київський університет культури

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗМІСТУ ОСВІТИ ТА ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ В МЕЖАХ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА»

Анотація. Стаття висвітлює аналіз змісту освіти фахівців спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» спеціалізації «Документознавство та інформаційна діяльність». Основними методами дослідження обрані аналіз, синтез, узагальнення, анкетування. Визначені основні дисципліни, що представлені для навчального процесу в Київському університеті культури та Харківській державній академії культури. Представлені результати анкетування студентів документознавців, випускників ВП «Миколаївський факультет менеджменту і бізнесу КУК», щодо змісту освіти та їхнього ставлення до набуття різних видів компетенцій.

Ключові слова: документознавча освіта, документознавці, компетенції, вища освіта, спеціалізація «Документознавство та інформаційна діяльність».

Sydorenko Alla

Mykolaiv branch of Kyiv National University of Culture and Arts

Rumby Viorika

Kyiv University of Culture

RESEARCH OF THE CONTENTS OF EDUCATION AND FORMATION OF DOCUMENTATION COMPETENCES IN THE SPHERE OF SPECIALTIES «INFORMATIONAL, LIBRARY AND ARCHIVE BUSINESS»

Summary. The purpose of the article is to study the content of education and the formation of competence of documentologists within the specialization "Documentation and Information Activity" in the specialty "Information, Library and Archival Affairs". Methodology of research. The main methods of research are selected analysis, synthesis, generalization, questionnaires. The analysis of scientific works and informational materials of periodicals, Internet resources has been carried out. A questionnaire has been conducted to identify the opinion of future documentologists regarding the content of education and the issues of forming their competencies. Respondents were students of the 4th year, graduates of the educational level "Bachelor" of the designated specialty in the number of 50 people of the separate division "Mykolayiv faculty of management and business of the Kiev University of Culture" (full-time and part-time forms of education) in 2018 year. Research results. The basic disciplines that are presented for the educational process at the Kiev University of Culture and the Kharkiv State Academy of Culture are determined. The results of the survey of students of documentaries, graduates of the "Mykolayiv Faculty of Management and Business of the KUC", on the content of education and their relation to acquiring different types of competencies are presented. Conclusions The analysis of the curricula indicated a constant transformation of them, an increase in the weight of the disciplines of managerial direction and computer training. Most respondents expressed their preferences for the chosen specialty, drew attention to disciplines that would contribute to the formation of competences in the theory of management, public administration, information and analytical activities. Among the main requirements, future document designers choose the ability to master critical and creative thinking; promptly solve problems; be able to study independently, be prepared for change.

Keywords: document sciences, documentary education, content of education, competences, specialization "Documentation and information activities".

Постановка проблеми. Інформаційне суспільство в час цивілізаційних змін висуває нові вимоги до працівників інформаційної сфери, зокрема до їх освіти. В рамках нових підходів до вищої освіти ХХІ ст. відбуваються зміни і в підготовці документознавців в межах нової спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», що введена з 2015 року в Україні [5]. Майбутні фахівці інформаційної сфери повинні не тільки мати ґрунтовні теоретичні знання і практичні навички, а й бути готовими до професійних, технологічних, управлінських та інших змін. Тому однією з актуальних проблем є удосконалення змісту освіти майбутніх

фахівців інформаційної сфери спеціалізації «Документознавство та інформаційна діяльність», формування компетенцій, спрямованих на підготовку конкурентоспроможного фахівця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання підготовки документознавців в різні роки розглядали І.Є. Антоненко, В.В. Бездрабко, Н.А. Гайсинюк, С.В. Дубова, Л.В. Квасюк, С.Г. Кулешов, Н.М. Кушнарченко, О.В. Матвієнко, І.І. Морозюк, Ю.І. Палеха, Л.Г. Петрова, І.П. Прокопенко, М.С. Слободяник, А.А. Соляник, В.Г. Спрінсян, Л.Г. Філіппова та ін. Зокрема, фахівцями аналізувалися навчальні плани кінця 90-х років ХХ – початку ХХІ ст. [1; 4],

висвітлювалися проблеми формування різних видів компетенцій [2; 3; 6].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вивчаючи наукові публікації з означеної проблеми, можна відзначити, що відсутній аналіз навчальних планів спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» спеціалізації «Документознавство та інформаційна діяльність» різних закладів вищої освіти. Не здобули вивчення та відношення майбутніх фахівців документознавців до набуття ними різних видів компетенцій.

Мета статті. Головною метою статті є дослідити зміст освіти та формування компетенцій документознавців в межах спеціалізації «Документознавство та інформаційна діяльність» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Методи дослідження – аналіз, синтез, узагальнення, анкетування.

Виклад основного матеріалу. Теоретичні знання, практичні уміння та компетенції майбутніх фахівців документознавців, сформовані у процесі професійної підготовки вищої школи, закладають підґрунтя для якісної професійної діяльності. Особлива увага в організації навчального процесу повинна приділятися формуванню професійних і універсальних компетенцій майбутнього фахівця документознавця, що забезпечується свідомим засвоєнням фундаментальних дисциплін. Провідною ідеєю організації навчального процесу є поєднання глибоких освітньо-професійних знань, умінь, навичок у галузі документальних комунікацій і досконалого володіння сучасними інформаційно-комунікативними технологіями для задоволення потреб конкретного регіону висококваліфікованими фахівцями. Вивчення дисциплін, що включені в навчальний план дають можливість забезпечення якісної підготовки, глибоких професійних знань, високого рівня культури, сучасного погляду на тенденції документознавства та інформаційної діяльності.

Для реалізації мети дослідження, був здійснений аналіз навчальних планів за 2010-2018 рр., за якими здійснювалася підготовка майбутніх документознавців у ВП «Миколаївський факультет менеджменту і бізнесу Київського університету культури».

У цей період постійно здійснювалася трансформація навчальних планів з метою їх удосконалення і доведення до вимог теорії і практики.

Поступово збільшилася вага дисциплін управлінського спрямування (частина яких була представлена в планах освітнього рівня «бакалавр», наприклад «Державне управління», а інші – в планах освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» – «Теорія управління», «Стратегічний менеджмент», «Прийняття управлінських рішень», «Місце самоврядування» та ін.

Позитивним аспектом можна вважати наявність у планах цього періоду дисциплін «Стандартизація і сертифікація (за фаховим спрямуванням)», «Патентознавство», «Захист інформації», «Інтелектуальна власність», «Теорія і практика референтської діяльності», «Спеціальне документознавство» (тільки декілька років), а також дисципліни «Судово-процесуальне документоз-

навство», «Нотаріальне документознавство», «Фінансово-планове документознавство». В останні роки як самостійні дисципліни вони були вилучені з планів. Також була запропонована дисципліна «Методики вивчення документів», яка давала можливість познайомитися з основними методиками і методами дослідження документів. Цікавою дисципліною для майбутніх документознавців стала дисципліна «Наукова експертиза документів», що поряд з «Архівознавством» сприяє розкриттю всіх особливостей наукової експертизи архівних документів, їх грошової оцінки тощо. До архівознавчого блоку дисциплін можна додати і «Архівну евристику», але дисципліна була представлена у планах тільки один рік. На наш погляд, вже постійними «стандартними» можна вважати дисципліни «Документознавча професіологія» та «Концепції сучасного документознавства», які були орієнтовані для освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст», а зараз – для магістерської підготовки. Чіткою лінією проходять дисципліни комп'ютерної підготовки студентів: «Інформатика та комп'ютерна техніка», «Системи управління базами даних», «Комп'ютерні системи і мережі», «Інтернет-технології» та ін.

Зменшився обсяг аудиторних годин і відповідно – збільшився відсоток годин на самостійну роботу студентів, що відповідає вимогам Болонської системи.

З робочих планів прибрані такі форми занять як семінари, залишилися лекційні та практичні заняття, які активно можна використовувати для впровадження інтерактивних форм навчання, що відповідає сучасним вимогам і реаліям часу. Також в планах відсутні курсові роботи. Вони замінені різними індивідуальними завданнями, формами самостійної роботи студентів, адже активно впроваджується в систему підготовки студентів у вищій школі проектне навчання, серед яких і науково-дослідні та творчі проекти.

У навчальних планах спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» спеціалізації документознавство та інформаційна діяльність введені деякі нові дисципліни, серед яких «Інформаційна безпека та захист інформації», «Інформаційний моніторинг», «Офісні технології в документаційній діяльності» та ін.

Для аналізу змісту підготовки документознавців у різних закладах вищої освіти в Україні, ми порівняли перелік дисциплін, які вивчають студенти – майбутні фахівці документної сфери Київського університету культури Харківської державної академії культури [7].

Назвемо ряд дисциплін для студентів спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», які запропоновані Харківською державною академією культури: «Методи і засоби інформаційної діяльності», «Математична теорія інформації», «Статистичні методи в інформаційній діяльності», «Основи проектування інформаційних систем», «Електронна комерція», «Комп'ютерна графіка», «Електронні таблиці та бази даних», «Офісне програмування», «Організація діяльності інформаційно-аналітичних служб», «Технологія та організація комп'ютерного діловодства», «Автоматизовані інформаційно-документні системи», «Програмні засоби обробки інформації» та ін.

Логічним продовженням теоретичного обґрунтування змісту і структури професійної підготовки майбутніх документознавців стала практична частина нашого дослідження, яка включала в себе розроблення анкети і проведення опитування студентів, які опановують спеціальність «Документознавство та інформаційна діяльність». Респондентами стали студенти 4 курсу, випускники освітнього рівня «бакалавр» означеної спеціальності у кількості 50 осіб Відокремленого підрозділу «Миколаївський факультет менеджменту і бізнесу Київського університету культури» (денної та заочної форм навчання) випуску 2018 року.

Анкета враховувала питання змісту освіти за обраною спеціальністю, особливості набуття різних видів компетенцій протягом навчання, визначення найбільш важливих з них; бачення перспектив розвитку спеціальності та ін.

Проведене анкетування виявило, що більшість студентів виявили вподобання до обраної спеціальності: 80% відповіли, що їм подобається дана спеціальність; 8% – не подобається та 12% – не змогли знайти точну відповідь. При цьому 77% опитаних студентів відзначили, що не помилилися з вибором спеціальності.

Перед суспільством постає завдання підготовки кваліфікованих кадрів для забезпечення якісної та ефективної роботи, а також професійно спрямованих фахівців, які будуть прагнути до самовдосконалення та саморозвитку. Отже, важливим завданням системи вищої освіти є своєчасно підготувати молодих людей до нових, динамічних умов життя та професійної діяльності, навчити їх самостійно діяти в новому високоавтоматизованому інформаційному середовищі.

Ми спробували виявити думку випускників про зміст освіти, необхідність використання комп'ютерних технологій, форм навчання.

Спочатку було запропоновано визначити дисципліни, які, на їх думку, є найбільш вагомими для даної спеціальності. Аналіз відповідей показав, що студенти достатньо чітко називають основні дисципліни фахової підготовки: «Загальне документознавство», «Аналітико-синтетичне опрацювання документів», «Документаційне забезпечення управління», «Стандартизація та сертифікація (за фаховим спрямуванням)», «Захист інформації», «Електронний документообіг», «Електронне врядування», «Інформаційно-аналітична діяльність» та окремі дисципліни з блоку комп'ютерних технологій. 41% респондентів назвали більше 10 дисциплін фахової підготовки; 49% – від 5 до 9 дисциплін; 10% – по 4 дисципліни.

На відкрите питання: «Які б дисципліни, на Вашу думку, необхідно ввести до змісту навчального плану оновленої спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» відповіли тільки 20 чол. (40%), решта – не знали або пропустили. Серед цікавих пропозицій можна відзначити дисципліни, які б сприяли формуванню компетенцій з державного управління, теорії управління: інформаційно-аналітична діяльність в органах державної влади, теорія управління, теорія інформації, теорія комунікації, міжнародні інформаційні ресурси, інформаційно-пошукові системи, мультимедійні технології, інтелектуальні системи.

Модернізація навчального процесу вимагає застосування таких форм і методів навчання, які б спрямовували студентів на активну пізнавальну діяльність, характеризувалися орієнтованістю навчання на формування професійних та універсальних компетентностей.

На питання анкети: Які форми навчальної роботи Вам подобаються більше? студенти відповіли наступним чином: найактивніше вони обрали практичні заняття – 40% опитаних; виконанню проектної діяльності (в межах самостійної роботи та на практичних заняттях віддали перевагу 37% і лекціям – тільки 23%. Ці показники підтверджують загальні тенденції, що традиційна лекція у вищій школі вже не має такої ваги. Вона повинна містити не тільки візуальний ряд, ємкість інформації, а й використовувати інтерактивні елементи для ефективності сприйняття інформації та участі в обговоренні або самостійної роботи (або разом з викладачем) щодо створення нового продукту.

Слід відзначити, що випускники спеціальності мають уявлення про сутність і значимість компетенцій, їх види, важливість використання у професійній діяльності. Для виявлення того, наскільки випускники обізнані і в них сформовані ці компетенції, було запропоновано наповнити конкретними компетенціями такі групи: інформаційно-управлінські, інформаційно-технологічні, інформаційно-аналітичні та спеціальні галузеві компетенції. Результати засвідчили, що студенти краще зорієнтовані з таких груп компетенцій, як інформаційно-технологічні (71%), інформаційно-управлінські (64%) та спеціальні галузеві компетенції (62%).

За ранжируванням переліком блоків компетенцій, запропонованих для моделі компетентності документознавців Г. Гордієнко [2], перелік виглядає:

1) комунікативний; 2) інформативний; 3) креативний; 4) використання сучасних автоматизованих технологій; 4) документування й організації роботи з діловими документами; 5) мовно-дискурсивний; 6) коригувальний.

На питання щодо визначення та значимості особистісно-професійних компетенцій 90% випускників обрали креативність, мобільність, ініціативність, творчість і активність.

Для викладачів кафедри, безумовно, важливою інформацією для підготовки майбутніх фахівців документознавців є питання: «Що очікує випускника спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» після завершення закладу вищої освіти? Результати справили очікування: роботу за фахом обрали 43% опитаних, перекваліфікацію – 30%, реєстрацію в службах зайнятості – 36%.

Висновки і пропозиції. Результати проведеного дослідження дають змогу зробити такі узагальнення. Аналіз навчальних планів засвідчив постійну їх трансформацію, збільшення ваги дисциплін управлінського спрямування та комп'ютерної підготовки. Більшість респондентів виявили вподобання до обраної спеціальності, звернули увагу на дисципліни, які б сприяли формуванню компетенцій з теорії управління, державного управління, інформаційно-аналітичної діяльності. Серед основних вимог майбутні документознавці обирають вмін-

ня володіти критичним і творчим мисленням; оперативно вирішувати різні проблеми; вміти самостійно навчатися, бути готовим до змін, володіти інформаційними компетенціями, в межах яких комп'ютерними технологіями за фахом.

Перспективи розвитку галузі документознавства та інформаційної діяльності сьогодні визначаються оптимальним поєднанням комплексу фахових знань, умінь, навичок та високої професійної мобільності спеціалістів. Гарантією розвитку майбутньої сфери документно-інфор-

маційної діяльності повинно бути раціональне співвідношення можливостей отримання спеціальної освіти та підвищення кваліфікації фахівців. Результати опитування необхідно врахувати при формуванні змісту освітньої діяльності, вибору форм занять для викладання спеціальних дисциплін. Подальшої розробки вимагають питання удосконалення змісту освіти шляхом розробки і впровадження нових дисциплін, обумовлених вимогами суспільства та галузі до фахівців вищої школи.

Список літератури:

1. Бездрабко В.В. Документознавство в Україні: інституціоналізація та сучасний розвиток : монографія. Київ : Четверта хвиля, 2009. 720 с.
2. Гордієнко Г. Компетентісний підхід до навчання майбутніх документознавців. *Українська мова та література в школі*. 2010. № 4. С. 30–36.
3. Іванова Н. Формування проектної компетентності у майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної й архівної справи. *Науковий вісник Мелітопольського держ. ун-ту*. 2018. № 1(18). С. 233–237.
4. Матвієнко О.В. Документознавча освіта: проблеми та перспективи розвитку практики та наукових досліджень. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2009. № 4. С. 17–21.
5. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : Постанова КМУ № 266 від 29 квітня 2015 року. *Офіційний Вісник України*. 2015. № 38. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF/page/> (дата звернення: листопад 2018).
6. Філіпова Л. Професійна компетентність фахівців з документальних комунікацій: освітній аспект. *Вісник Книжкової палати*. 2009. № 1. С. 25–28.
7. Харківська державна академія культури : сайт. URL: <http://www.ic.ac.kharkov.ua/index.html> (дата звернення: жовтень 2018).

References:

1. Bezdrabko V.V. (2009). Dokumentoznavstvo v Ukraini: instytutsionalizatsiia ta suchasnyi rozvytok [Documentation in Ukraine: institutionalization and modern development]. Kyiv : Chetverta khvylia. (in Ukrainian)
2. Hordiienko H. (2010). Kompetentisnyi pidkhid do navchannia maibutnikh dokumentoznavtsiv [A competent approach to the training of future document scientists]. *Ukrainska mova ta literatura v shkoli*, no. 4, pp. 30–36.
3. Ivanova N. (2018). Formuvannia proektnoi kompetentnosti u maibutnikh fakhivtsiv z informatsiinoi, bibliotечноi y arkhivnoi spravy [Formation of the design competence of future specialists in information, library and archives]. *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzh. un-tu*, no. 1(18), pp. 233–237.
4. Matviienko O.V. (2009). Dokumentoznavcha osvita: problemy ta perspektyvy rozvytku praktyky ta naukovykh doslidzhen [Doctoral education: problems and prospects for the development of practice and research]. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, no. 4, pp. 17–21.
5. Kabinet Ministriv Ukrainy (2015). Pro zatverdzhennia pereliku haluzei znan i spetsialnostei, za yakymy zdiisnietsia pidhotovka zdobuvachiv vyshchoi osvity: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid no. 266 vid 29 kvitnia 2015 roku [On approval of the list of fields of knowledge and specialties under which higher education institutions are prepared: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine no. 266 from April 29, 2015]. *Ofitsiinyi Visnyk Ukrainy*, no. 38. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF/page/> (accessed 12 October 2018).
6. Filipova L. (2009). Profesiina kompetentnist fakhivtsiv z dokumentalnykh komunikatsii: osvitnii aspekt [Professional competence of specialists in documentary communications: educational aspect]. *Visnyk Knyzhkovoii palaty*, no. 1, pp. 25–28.
7. Kharkivska derzhavna akademiia kultury : sait. Available at: <http://www.ic.ac.kharkov.ua/index.html> (accessed 20 November 2018).